

ETİK DURUM ÖLÇEĞİ'NİN GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Ash YAZICI*

Sedat YAZICI**

Öz

İdealizm ve görecilik olmak üzere iki alt boyuttan oluşan Forsyth'nin (1980) Etik Durum Ölçeği, (EDÖ) işletmeden eğitim alanına tüm dünyada farklı ülke ve kültürlerde yapılan araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmada EDÖ'nün geçerlilik ve güvenilirliği toplam 543 lisans öğrencisi üzerine yapılan uygulamayla incelenmiştir. Yapı geçerliliğini değerlendirmek için ölçeğin maddeleri temel bileşenler çözümlemesi yoluyla faktör çözümlemesine tabi tutulmuştur. Sonuçlar toplam varyansın % 51.07'sini açıklayan iki faktörlü bir yapı ortaya koymuştur. Cronbach alfa yöntemiyle ölçülen iç tutarlılık güvenilirliği toplam 19 madde için .90, idealizm faktörü için .92 ve görecilik faktörü için .84 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, EDÖ'nin Türkçe formuna ilişkin bulgular ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Etik durum, idealizm, görecilik, EDÖ

Abstract

Forsyth's (1980) Ethics Position Questionnaire (EPQ), which includes two subscales measuring idealism and relativism domains, has been extensively used from business to education context in cross-cultural and national studies across the world. In the present study, we investigated the reliability and validity of the EPQ based on 543 undergraduate students. In order to assess construct validity of the questionnaire, the scale items were subjected to an explanatory factor analysis with principal component analysis. The results revealed two factors accounted for 51.07 % of the variance in the items. Internal consistency reliability measured via Cronbach's coefficient alpha was found .90 for total 19 items, and .92 and .84 for idealism and relativism factors respectively. Over all, our findings report a satisfactory reliability and validity of the Turkish version of EPQ.

Keywords: Ethics position, idealism, relativism, EPQ

Etik ve ahlak arasında kavramsal ayrım olmasına karşın çoğu kez bu iki sözcük eş anlamlı olarak kullanılır. Felsefenin bir dalı olan etik, ahlak konusunu normatif bir temelde ele alarak doğru ve uygun ahlak ilke ve normların neler olduğunu inceler. Buna karşın ahlak belli bir toplumda ve dönemde tarihsel ve olgusal olarak grup ve kişilerin sahip oldukları ahlaki değer ve davranışları ele alır. Bu nedenle etik, daha çok normatif bir incelemeyi ifade ederken, ahlak ise kişi ve grupların belli norm ve değerlere sahip olma durum ve ilişkisini olgusal ve deneysel açıdan ele alır (Yazıcı, 2001). Ahlaki yargı gelişimine ilişkin araştırmalar arasında Piaget (1932), Kohlberg (1981) ve Gilligan'ın (1982) çalışmaları önemli yer tutar. Bunlardan Piaget ve Kohlberg'in kuramları ahlak gelişiminde bilişsel unsurların önceliğine ve belirleyiciliğine dayanırken Gilligan koruyucu etik olarak adlandırdığı yaklaşımında ahlaki yargı sürecinde ilişkilerin ve onlardan doğan sorumlulukların etik karar vermede belirleyici olduğunu savunmuştur. Bu üç araştırmacının eserlerine dayanarak yapılmış kapsamlı ve zengin bir yerli ve yabancı literatür söz konusudur. Bunlar kadar bilinmese de Donelson R. Forsyth'nin geliştirmiş olduğu Ethics Position Questionnaire (EPQ), başta eğitim, işletme ve hemşirelik alanları olmak üzere birçok uygulamalı etik alanında sıklıkla kullanılan bir ölçektir. Forsyth'ye göre etik yargı geliştirme, ya hep ya hiç durumu değil, bir derece sorundur ve etik karar vermede bireysel özellikler önemli rol oynar.

Forsyth ve arkadaşları (2008) tarafından ölçeğin bulgu ve sonuçları üzerine yapılan bir meta-analiz çalışmasında, ölçeği bir şekilde kullanarak 29 ülkede yapılan yayın sayısı, ikisi ülkemiz kaynaklı olmak üzere (Yurtseven 1999, 2000) toplam 220 olarak tespit edilmiştir. Gerçekten de, Türkçeye Etik Durum Ölçeği (kısaca EDÖ) olarak çevrilen bu ölçek, birçok araştırmacının da ifade ettiği gibi, bireylerin ahlaki yaklaşım ve yargılarını ölçen ölçeklerden en yaygın olarak kullanılanıdır. Bu yaygın kullanımına karşın, ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmamıştır.

Etik Durum Ölçeği beşli Likert tipine göre hazırlanmış, her biri 10 sorudan oluşan idealizm ve görecilik (rölativizm) olmak üzere iki ana boyutu kapsayan toplam 20 sorudan oluşmaktadır. EDÖ için idealizm ve görecelik faktörlerinin belirlenmesi Schlenker ve Forsyth'nin 1977 yılında yaptıkları bir çalışmaya dayanır. Bu çalışma çeşitli ahlak felsefelerinin boyutlarını ölçen 68 soruluk bir anketten oluşur. Çalışma sonucunda bireysel etik yargıları etkileyen iki temel faktörün idealizm ve görecelik olduğu tespit edilmiştir. İdealizm eğilimi gösteren bireyler doğru eylemlerle arzulanabilir sonuçların daima sağlanacağını varsayarlar (Forsyth,1980). İdealistlerin etik karar verme yargılarında diğerlerine zarar vermekten kaçınma baskın bir değer olarak etkili olur ve eylemin sonuçlarının

diğerlerinin refahını nasıl etkileyeceğini göz önünde bulundurulur. Dahası, az derecede idealist olan birinin, pragmatist bir yaklaşımla, sorunların pratik yönünü göz önünde bulundurarak ahlaki bakımdan doğru ve iyi eylemin ortaya çıkmasında bazen diğerlerine zarar vermenin zorunlu olarak kaçınılmaz olduğunu varsayan kişi olarak düşünüleceğini söyler.

Görecilik eğilimi taşıyan bireyler ise evrensel ve mutlak ahlaki kuralları reddeden bir ahlaki yargı benimseyerek ahlaki kuralların zamanın, yerin ve kültürün bir işlevi olarak durumsal bir bağlamda var olduklarını düşünürler. Forsyth'e (1980) göre, yüksek oranda görececi yargıya varırken ahlaki ilkelerin önemli olmadığına inanırlar; çünkü bu kişilere göre belirleyici olan bağlamsal faktörlerdir. Daha az görececi biri ahlaki yargıya varırken mutlak ahlaki kuralların önemine vurguda bulunur.

Bu iki ana boyutun yanı sıra her bir boyutun içinde iki farklı alt boyut olmak üzere toplam dört boyut bulunur. Bu alt boyutlar idealist ve rölativist boyutlarda alınan değerlere göre kuramsal olarak belirlenmiştir. Bunlardan mutlakçı ve istisnacılar idealist etik kategorisi içinde; durumculuk ve öznelcilik ise göreceli etik kategorisi veya faktörü arasında yer alır. Yüksek idealist yargısı taşıyanlar mutlakçı, düşük idealist eğilimi gösterenler durumcu; yüksek görececi eğilimi gösterenler öznelci, düşük görececi eğilimi gösterenleri ise durumcu yaklaşımı benimserler. Ahlaki yargı içeriği bakımından değerlendirildiğinde, ağırlıklı olarak deontolojik yaklaşım gösteren mutlakçı ve istisnacılar daha çok kurallardan hareket ederler. İkinci kategoride yer alan durumcular ve öznelcilerin ise ahlaki yargıları tipik olarak durum ve olay analizine dayanır. Buna göre bireyler etik yargıya varırken durumculuk, mutlakçılık, öznelcilik ve istisnacılık olmak üzere dört yaklaşımdan birini uygularlar. Bu yaklaşımların belirgin özellikleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Forsyth, 1992):

İdeoloji	Boyutlar	Etik yargı yaklaşımı
Durumcular	Yüksek görecilik Yüksek idealizm	Ahlaki kuralları reddederler; eylemin belli durumda mümkün olan en iyi sonucu verip vermemesine bakarlar.
Öznelciler	Yüksek görecilik Düşük idealizm	Ahlaki kuralları reddederler; etik yargıları eyleme ve çevreye ilişkin duygulara dayandırırılar.

Mutlakçılar	Düşük görecilik Yüksek idealizm	Eylemlerin etik kurallara uymakla olumlu bir sonuç verdiği ahlaki olduklarını varsayarlar veya hissederler.
İstisnacılar	Düşük görecilik Düşük idealizm	Ahlaki kurallara uymanın arzulanır bir şey olduğunu, ancak bu kuralların genellikle istisnai durumlarının kabul edilebilir olduğunu hissederler.

Forsyth and Berger (1982) ahlaki ideoloji ile davranış arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında ahlaki ideolojinin bireysel ahlaki yargı farklılığı etkileme gücünün olduğunu, ancak aynı ilişkinin davranış boyutu üzerinde olduğu yönünde bir bulguya rastlamamışlardır. Bir başka çalışmada ise (Forsyth, 2001) idealizm ve görecilik boyutlarının Gilligan'ın koruyucu (care) etik yaklaşımı ile ilişkisi incelenerek koruyucu etik perspektifinin görecilik ile değil, evrensel ahlak ilkelerinin varlığını benimseyen idealizmle anlamlı bir ilişkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Koruyucu etiği en fazla onaylayanlar, yüksek idealist ve düşük göreciler olmuştur. Bu sonuç EDÖ'nin hem iki ana boyutunu, hem de alt boyutluluğunu destekler niteliktedir.

Barnett ve arkadaşları (1994) etik yaklaşımın bireysel yargılar üzerindeki etkisini iş dünyası bağlamında inceleyen ilk araştırmacılar olmuşlardır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, idealizm bireysel ahlaki yargı üzerine etkili olurken görecelik faktörü açısından anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Barnett ve diğerlerinin (1996) yapmış olduğu benzer bir çalışmada ise akran grupları arasındaki kötü davranışlar arasında idealizm ile ahlaki yargı arasında olumlu yönde ilişki ortaya çıkarken aynı ilişki görecelik faktörü açısından negatif olarak bulunmuştur.

Davis ve diğerleri (2001) ahlaki yargı üzerine idealizm faktörünün görecelik faktöründen daha güçlü bir etkisinin olduğunu bulmuşlardır. Lee ve Sirgy (1999) ABD ve Kore örneğinde yöneticiler arasında yaptıkları çalışmada ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi için idealizm boyutunun büyük ölçüde; görecelik boyutunun ise kabul edilebilir ölçüde güvenilir olduğunu bulmuşlardır. Redfern ve

diğerlerinin (2004) yöneticiler üzerine yaptıkları çalışmada, ölçeğin faktör yapısı incelenerek iki boyutluluğun büyük ölçüde doğrulandığı görülmüştür.

Forsyth ve arkadaşları (2008) farklı ulus ve kültürlerde değişik amaçlarla ölçeği kullanarak yapılan çalışmaların bulgularına dayanarak yayınladıkları meta-analiz çalışmasında, idealizm ve görecilik boyutlarının ülkelerin tarihsel, kültürel, dinî ve geleneksel ahlak anlayışlarını ayırt edici özelliğe sahip olduğunu göstermiştir. Buna göre, 29 ülkenin etik duruma göre sınıflandırılmasında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: Mutlakçılar: Güney Afrika, Polonya, Mısır, daha az düzeyde olmak üzere S. Arabistan ve Kore. Durumcular: İspanya, Brune, Türkiye, Britanya, Hindistan, Malezya, Lübnan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Amerika'nın batı bölgesi. Özneller: Hong Kong, Japonya, Tayland ve Çin. İstisnacılar: Belçika, Avusturya, İsrail, Yeni Zelanda, ABD (doğusu ve geneli), Avustralya, Kanada ve Rusya.

Bu çalışmanın amacı EDÖ'nin Türkçeye ve Türk kültürüne uyarlamasını yaparak geçerlilik ve güvenirliliğini incelemek ve faktör yapısının kuramsal olarak öngörüldüğü gibi idealizm ve görecilik boyutlarını doğrulayıp doğrulamadığını araştırmaktır. Başta eğitim, işletme ve psikoloji olmak üzere ölçeğin birçok alanda kullanılma potansiyelinin olması bu çalışmayı önemli kılan noktalardan biridir.

Yöntem

Bu bölümde Etik Durum Ölçeğinin Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yürütmek amacıyla kullanılan çalışma grubu, ölçeğin dil geçerliliği ve veri analizi teknikleri ile ilgili yapılan uygulamalar yer almaktadır.

Çalışma grubu

Bu araştırma, bireylerin ahlaki yaklaşım veya ideolojilerinin etik yargılar üzerine etkisini ölçmek amacıyla geliştirilen EDÖ'nin Türkçeye uyarlama çalışmasıdır. Genel tarama yöntemine göre düzenlenmiş araştırmanın çalışma grubu Gaziosmanpaşa Üniversitesi'ne bağlı Fen-Edebiyat, Eğitim ve İktisadi ve İdari Bilimler fakültelerinin çeşitli bölümlerde okuyan 248'i kadın (% 45.8), 295'i erkek (% 54.2) olmak üzere toplam 543 lisans ve lisans üstü öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların % 15,1'i birinci sınıf, % 25,3'ü ikinci sınıf, % 23,6'sı üçüncü sınıf, % 33,9'u dördüncü sınıf ve % 2,1'i yüksek lisans öğrencisinden oluşmuştur. Anket,

2006-2007 yılının ikinci yarısında 600 kişiye dağıtılmış, doldurularak geri gönen 582 anketten 543'ü geçerli kabul edilerek işleme tabi tutulmuştur.

Araç ve Uygulama

Uyarlama izni ölçeğin sahibinden elektronik posta aracılığıyla alınmıştır. Dil eşdeğerliliğini sınamak amacıyla ölçek önce araştırma grubundan bir öğretim üyesi tarafından Türkçeye çevrilmiş, Eğitim Fakültesi'nde görev yapan yurt dışı deneyimli bir başka öğretim üyesi tarafından geri çevirisi yapılmıştır. Bu çeviride maddelerin dilsel ve anlamsal bakımdan büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür. Daha sonra ölçek, ölçeğin Türkçe formunu daha önce kullanmış olan Anadolu Üniversitesi'nde görev yapan bir öğretim üyesinden elektronik posta aracılığıyla alınarak karşılaştırılmıştır. Bunun yanı sıra, İngilizce maddelerin Türkçe uygunluğunu araştırmak için yine Eğitim Fakültesinde görev yapan iki öğretim üyesinin; Türkçe anlaşılabilirliği için de Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesinde görev yapan Türk Dili alanında çalışan üç öğretim üyesinin uzman görüşlerine başvurularak Türkçe forma son şekli verilmiştir.

Verilerin Analizi

EDÖ'nin yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analiziyle yapılmıştır. Bu çalışmada temel faktör sayısını belirlemede başvurulan ölçütlerden birincisi özdeğeri 1'den büyük olan faktörlerin esas alınması ilkesi olmuştur. Genellikle Kaiser'e (1960) atfedilen bu ilke ilkin Guttman (1954) tarafından dile getirilmiştir ve literatürde yaygın olarak kullanılan bir ölçüttür (Thomson: 2004). İkinci olarak, Cattell'in (1966) geliştirmiş olduğu çizgi grafiği de faktör sayısını belirlemede yorumlama aracı olarak kullanılmıştır. Üçüncü olarak, faktör altında toplanan maddelerin kuramsal varsayımın öngördüğü içerik birliğine sahip olup olmadığına bakılmıştır.

Literatürde bir maddenin bir faktörde gösterilebilmesinin koşulu olarak faktör yük değeri bazı araştırmacılar tarafından 50 değeri verilse de, bu değer kimi araştırmacılarca 45, 40 ve 30 olarak verilmektedir (Büyüköztürk, 2006; Stevens, 1996; Vaus, 2002). Bir maddenin iki faktörde yaklaşık değer alması durumunda aynı madde için iki faktör yük değeri arasında .10'luk bir fark olması kuralına uyulmuştur. Bu kuralla faktörler arasında bağımsızlığın sağlanması amaçlanmıştır (Büyüköztürk, 2006). Türkçe formun yapı geçerliliği, 543 lisans öğrencisinden elde edilen verilerle yapılan faktör analizi ile test edilmiştir. Verilerin ve örneklemin

faktör analizi için uygunluğuna Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett testleriyle bakılmıştır (Büyüköztürk, 2006).

Bulgular ve Yorum

Genel olarak değişken kümesinin, özel olarak her bir maddenin faktör analizi için uygun olup olmadığını belirlemek için yapılan istatistiki işlemlerde Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı .921 olarak bulunmuştur. Temel bileşenler analizi için KMO değeri olarak kabul edilebilir sınır olan .50 değerinin çok üzerinde bulunan bu sonuç literatürde “mükemmel” değer sınırı arasında gösterilmektedir (Vaus, 2002). Bartlett testi sonuçları anlamlı bulunduğundan örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu kabul edilmiştir ($p < .001$).

Herhangi bir faktör sayısı belirlemeden veya sınırlamadan varimax döndürme işlemi kullanılarak uygulanan temel bileşenler analizi sonuçları incelendiğinde, analize alınan 20 maddenin öz değeri 1' den büyük olan 4 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu dört faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları toplam varyans ise % 61,548 olarak bulunmuştur. Faktör analizinde, eğer değişkenler arasındaki ilişkilerin altında yatan ortak özellikler araştırılmak isteniyorsa olabilecek maksimum faktör sayısını araştırmak en uygun yoldur. Ancak, bir başka araştırmacının kuramının test edilmesi ve aynı faktörlerin doğrulanıp doğrulanmadığının araştırılması durumunda araştırmacının faktör sınırlamasına başvurması yararlı bir yöntemdir (Hiar, Anderson ve Tahtam, 1987). Bu çalışmada da literatürde yaygın olarak kullanılan bu yolu izleyerek ölçeğin kuram ve içerik bakımından iki ana faktörü belirlediğinin varsayımından hareketle bulguların bu varsayımı doğrulayıp doğrulamadığı araştırılmıştır. Bu amaçla iki faktöre göre varimax döndürme işlemi kullanılarak uygulanan temel bileşenler analizi sonuçları incelenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1.

Etik Durum Ölçeği: Faktör Yük Değerleri ve Ortak Varyans (N= 543)

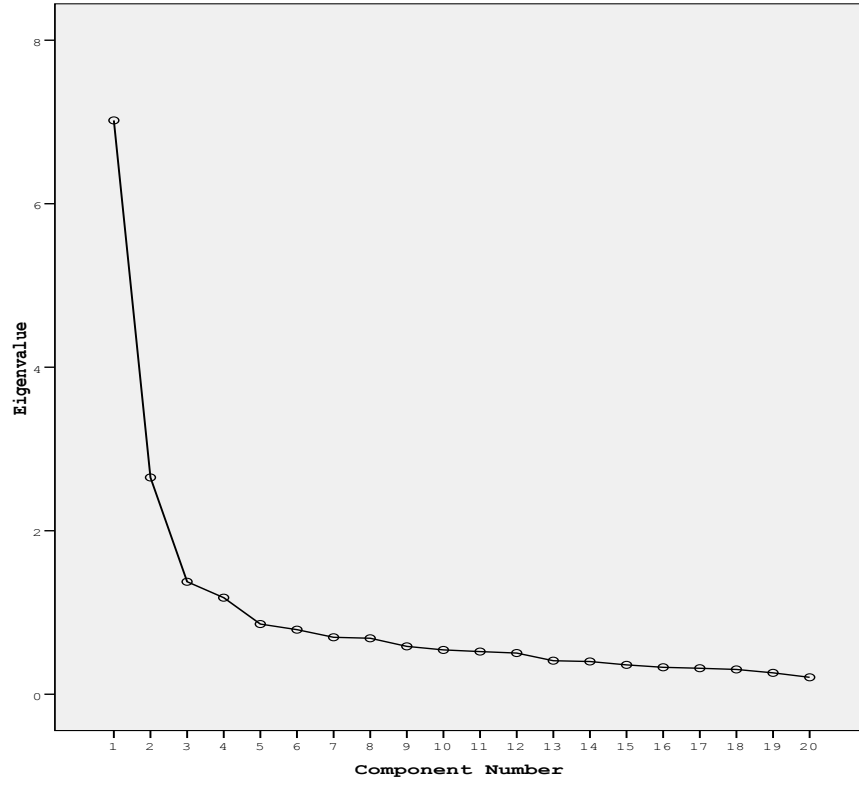
Ölçek Maddeleri	İdealizm	Görecilik
1. İnsanlar, az da olsa eylemlerinin başkalarına bilerek zarar vermeyeceğinden emin olmalıdırlar.	,801	,118
2. Ne kadar küçük olursa olsun, insanların başkalarını riske sokmaları asla hoş görülmemelidir.	,812	,152
3. Kazanılacak yarar ne olursa olsun, başkalarına zarar verme potansiyeli ortaya çıkarmak her zaman yanlıştır.	,811	,117
4. İnsanlar, psikolojik veya fiziksel olarak başka birine asla zarar vermemelidir.	,846	,134
5. İnsanlar, başkasının onur ve refahını herhangi bir biçimde tehdit edebilecek eylemlerde bulunmamalıdır.	,878	,141
6. Bir eylem masum bir kişiye zarar verecekse yapılmamalıdır.	,838	,093
7. Bir eylemin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğine, o eylemin olumlu sonuçları ile olumsuz sonuçlarını göz önünde bulundurarak karar vermek ahlaki değildir.	,043	,155
8. İnsanların onur ve refahı toplumun en önemli ilgisi olmalıdır.	,740	,194
9. Başkalarının refahını feda etmek hiçbir zaman gerekli değildir.	,519	,191
10. Ahlakî davranışlar en “yetkin” (mükemmel) eylem idealleriyle doğrudan örtüşen eylemlerdir.	,543	,296
11. Herhangi bir etik sistemin parçası olabilecek kadar önemli ahlak ilkesi yoktur.	-,031	,454
12. Ahlakî şeyler durumdan duruma ve toplumdan topluma değişirler.	,309	,592
13. Ahlakî ölçütler bireysel şeyler olarak görülmelidir; bir kişinin ahlaki bakımdan doğru bulduğunu başka biri yanlış olarak yargılayabilir.	,169	,711
14. Farklı ahlakî yaklaşımlar “doğruluk” açısından karşılaştırılmazlar.	,223	,651
15. Herkes için neyin ahlakî olduğu sorusu hiçbir zaman çözülemez; çünkü neyin ahlakî neyin ahlaki olmadığı bireye bağlıdır.	,039	,740
16. Ahlakî ölçütler sadece bir kişinin nasıl davranması gerektiğini belirten kişisel kurallardır; başkalarının hakkında yargı vermede kullanılamazlar.	,087	,692
17. Kişiler arası ilişkilerde ortaya çıkan ahlakî düşünceler öylesine karmaşıktır ki, kişilere kendi bireysel kurallarını ifade etme izni verilmelidir.	,245	,612

18. Bir ahlakî seçeneği belli türden eylemleri önleyecek şekilde sisteme sokmak, daha iyi insan ilişkileri oluşturmayı ve düzenlemeyi engeller.	,164	,619
19. Yalan söylemeye ilişkin hiçbir kural formüle edilemez; bir yalanın kabul edilip edilemeyeceği tamamen duruma bağlıdır.	,128	,545
20. Bir yalanın ahlakî veya ahlak dışı olarak yargılanması, eylemin içinde bulunduğu şartlara bağlıdır.	,126	,556
Varyansı Açıklama Yüzdesi	27,832	20,791
Toplam Yüzde	27,832	48,623

Tablo 1 incelendiğinde birden fazla faktörde yer alan faktör yüküne sahip maddeye rastlanmamış, ancak kuramsal olarak idealizm faktöründe yer alması beklenen 7. madde .155 faktör yüküyle görecilik faktöründe yer almıştır. Diğer 19 maddenin faktör yükü .454 ile .878 arasında değişmiştir. 7. maddenin ortak varyans değeri de .026 ile oldukça düşük görüldüğünden bu madde çıkarılarak kalan 19 madde ile faktör analizi tamamlanmıştır. Buna göre, iki faktöre göre açıklanan değişkenlere baktığımızda ölçekteki 19 madde verilerdeki toplam varyansın yaklaşık % 51.078'ini açıklamaktadır. Öz değeri 6,937 olan idealizm faktörü altında 9 madde, öz değeri 2,787 olan görecilik faktörü altında 11 madde yer aldığı görülmüştür. Buna göre, 7. madde çıkarıldığında 9 maddenin öngörüldüğü şekilde idealizm faktöründe, 10 maddenin de görecilik faktörü olan ikinci faktörde toplandığı görülmüştür. Faktör yük değeri olarak alınan .40 kesme noktası kuralına göre değerlendirildiğinde tüm maddelerin kabul edilebilir değerler arasında olduğu görülmüştür.

Ölçeğin iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu çizgi grafiği incelemesinde de görülebilir. Birinci ve ikinci faktörlerden sonra yüksek ivmeli bir düşüş gözlenmektedir. Bu durum ölçeğin iki faktöre sahip olduğunun güçlü bir kanıtıdır. Ölçek maddeleri içerikleri bakımından incelendiğinde 7. madde hariç bulguların orijinal çalışmada da amaçlandığı şekilde iki faktörlü bir yapıyı doğruladığı gözlenmektedir.

Scree Plot

Madde toplam korelasyonu her iki boyutun toplam puanlarına göre yapılan düzeltilmiş madde toplam korelasyonları incelendiğinde idealizm faktöründe yer alan maddelerin .533 ile .832 değerleri arasında, görecilik faktöründe yer alan maddelerin ise .323 ile .631 değerleri arasında değiştiği görülmüştür.

EDÖ'nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin tamamına ait iç tutarlılığa Cronbach Alpha katsayısı ile bakılmış ve güvenirlik katsayısı toplam 19 madde için .90 olarak bulunmuştur. Birinci faktörde yer alan 9 maddenin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .92 ikinci faktörde yer alan 11 maddenin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ise .84 olarak bulunmuştur.

Sonuç ve Değerlendirme

Elde edilen bulgu ve sonuçlar EDÖ'nin bireylerin sahip oldukları etik düşüncelerin kendi yargıları üzerine etkisini ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu doğrulamaktadır. 7. madde dışında tüm maddelerin öngörülen iki ana boyut olan idealizm ve görecilik faktörleri içerisinde yer aldıkları, faktör yük değerlerinin kabul edilir sınırların üzerinde olduğu görülmüştür. Ölçeğin tamamına ve her bir faktöre ilişkin iç tutarlılık katsayılarının mükemmel veya mükemmel yakın değerler gösterdiği görülmüştür.

Bu veriler çerçevesinde 7. maddeye ilişkin sonuçlar üzerine kısa bir değerlendirme yapmak gerekir. Madde köküne baktığımızda aslında olumsuz bir ifade içermektedir: "Bir eylemin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğine, o eylemin olumlu sonuçları ile olumsuz sonuçlarını göz önünde bulundurarak karar vermek ahlaki değildir." Bu madde ile ilgili benzer bulgulara Tansey ve diğerleri tarafından (1994) yapılan çalışmada da rastlanmıştır. Etik kuramlar açısından değerlendirdiğimizde bu madde deontolojik yaklaşımla örtüşen ama yararçı (utilitarian) kuramın tam karşıtı bir etik yargı ifade etmektedir. Oysa, hatırlanacağı gibi, Forsyth kavramsal olarak yararçılığı istisnacılar karşılık gelen idealist boyutta (düşük idealist) ele aldığını ifade etmektedir. Kanaatimizce EDÖ'nin kuramsal olarak eleştiriye en açık noktalarından biri geleneksel olarak birbirine rakip iki etik kuram olarak bilinen deontolojik etik ile yararçı etiği aynı ana boyut içinde göstermesidir. Aynı faktör içinde birbirine karşıt özsel etik değer yargısı taşıyan kuramların temsil edilmesinin deneysel sonuçlara etkisinin olması kanaatimizce beklenen bir sonuçtur. Bu sonuç ve değerlendirmelere göre 7. maddenin korelasyon katsayısının düşük olması, öngörüldüğü gibi idealizm faktörü içinde değil en düşük faktör yüküyle görecilik faktörü içinde yer alması nedeniyle, uygulamalarda ölçekten çıkarılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Ölçeğin değişik örneklem grubunda çalışılarak doğrulayıcı faktör analizinin yapılması, 7. maddeye ilişkin benzer sonuçlar gösterip göstermediğinin araştırılmasının yanı sıra ölçeğin tüm maddelerinin geçerlilik ve güvenirliğine ilişkin bulguların elde edilmesi açısından yararlı olacaktır.

Kaynaklar

- Barnet, T., Bass, K. ve Brown, G. (1994). Ethical ideology and ethical judgment regarding ethical issues in business. *Journal of Business Ethics*, 13, 469–480.
- Barnet, T., Bass, K. ve Brown, G. (1996). Religiosity, ethical ideology, and intentions to report a peer's wrongdoing. *Journal of Business Ethics*, 15, 1161–1174.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi ders kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cattell, R. B. (1966). The scree test for the number of factors. *Multivariate Behavioral Research*, 1, 245-276.
- Davis, M. A., Andersen, M. G. ve Curtis, M. B. (2001). Measuring ethical ideology in business ethics: A critical analysis of the ethics position questionnaire. *Journal of Business Ethics*, 32, 35-55.
- Forsyth, D. R. (1980). A taxonomy of ethical ideologies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39 (1), 175-185.
- Forsyth, D. R. ve Berger, R. E. (1982). The effects of ethical ideology on moral behavior. *Journal of Social Psychology*, 117, 53-56.
- Forsyth, D. R. (1992). Judging the morality of business practices: The influence of personal moral philosophy. *Journal of Business Ethics*, 11, 461-470.
- Forsyth, D. R., Nye, J. L. ve Kelley, K. (2001). Idealism, relativism, and the ethic of caring. *The Journal of Psychology*, 122 (3), 243-248.
- Forsyth, D. R.; O'Boyle, E. H. ve McDaniel Michael, A. (2008). East meets west: A meta-analytic investigations in idealism and relativism. *Journal of Business Ethics*, 83 (4), 813-833.
- Forsyth, D. R. ve Berger, R. E. (1982). The effects of ethical ideology on moral behavior. *The Journal of Social Psychology*, 117, 53-56.
- Gilligan, C. (1982). *In a different voice: Psychological theory and women's development*, Cambridge: Harvard University Press.
- Guttman, L. (1954). Some necessary conditions for common-factor analysis. *Psychometrika*, 19, 149-161.
- Hair, J. F., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (1987). *Multivariate data analysis*, New York: Macmillan Publishing Company.

- Kaiser, H. F. (1960). The application of electronic computers to factor analysis. *Educational and Psychological Measurement*, 20, 141-151.
- Kohlberg, L. (1981). *Essays on moral development, Vol.1: The philosophy of moral development*, Harper & Row.
- Piaget, J. (1932). *The moral judgement of the child*. London: Routledge and Kegan.
- Redfern, K. ve Crawford, J. (2004). An empirical investigation of the ethics position questionnaire in the People's Republic of China. *Journal of Business Ethics*, 50, 199-210.
- Schlenker, B. R. ve Forstyth, D. R (1977). On the ethics of psychological research. *Journal of Experimental Psychology*, 13, 369-296.
- Stevens, J. (1996). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Tansey, R. Brown, G. Hyman, M. R. ve Dawson, L. E. (1994). Personal moral philosophy and the moral judgments of salespeople, *Journal of Personal Selling & Sales Management*, 14 (1), 59-75.
- Thomson, B. (2004). *Explanatory and confirmatory factor analysis*. Washington: American Psychological Association.
- Vaus, D. (2002). *Analyzing social science data*. London: Sage Publication.
- Yazıcı, S. (2001). *Felsefeye giriş*. Ankara: Alfa Yayınevi.
- Yurtseven, G. (1999). Ethical beliefs and creativity. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13 (4), 747-754.
- Yurtseven, G. (2000). Ethical beliefs and tolerance of ambiguity. *Journal of Social Behavior and Personality*, 28(2), 141-148.

Summary

A STUDY OF THE RELIABILITY AND VALIDITY OF ETHICS POSITION QUESTIONNAIRE

Ash YAZICI* Sedat YAZICI**

Introduction

Forsyth's (1980) Ethics Position Questionnaire (EPQ), which includes two subscales measuring idealism and relativism domains, has been extensively used from business to education context in cross-cultural and national studies across the world. Forsyth (1980, 1981) suggested that individual differences in moral thought are explained by understanding two distinct and independent factors. While the first one operates as a function of rejection of universal moral rules in favor of relativism, the second one operates as a function of idealism in the evaluations of actions and consequences. By dichotomizing and crossing relativism and idealism factors in a 2x2 design, Forsyth also suggests that these two main approaches yield four distinct ethical ideologies: situationalism, subjectivism, absolutism, and exceptionalism. Situationalists are ones who tends to reject moral rules advocating an individualistic analysis of each act in each situation. Absolutists think that we should appeal to certain moral rules and never violate them. Subjectivists, on the other hand, make their ethical judgments on the basis of personal values and perspective rather than universal moral principles. Exceptionists' moral judgments are guided by absolute rules but these moral absolutes pragmatically open to exceptions.

In a meta-analysis (Forsyth et al., 2008), it is reported that 220 studies across nations and cultures have used the EPQ as a measurement apparatus for different purposes, three of which were conducted in Turkey. This being the case, the reliability and validity of Turkish version of the EPQ has not been studied. In the

Address for correspondence: *Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Bölümü, Tokat, ayazici@gop.edu.tr ; ** Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

present study, we investigated the reliability and validity of the EPQ based on a sample of university students at Gaziosmanpaşa University in Tokat, Turkey.

Method

The questionnaire was distributed to 600 students in the Spring Semester of the 2006-2007 academic year. To maximize the response rate, students were asked to complete the survey in their classes. Of the completed 582 return, 248 female (45,8 %) and 295 male (54,2 %), the total 543 questionnaire were included to statistical analysis. The sample consisted of first year (15,1 %), second year (25,3 %), third year (23,6 %) and fourth year (33,9 %) undergraduate and (2,1 %) graduate students enrolled at variety of departments of Faculty of Education, Faculty of Arts and Sciences, Faculty of Economics and Administrative Sciences.

In order to assess construct validity of the questionnaire, the EPQ items were subjected to an explanatory factor analysis with principal component analysis by conducting varimax rotation. We also used the scree plot to interpret the results and to find out the appropriate factor numbers. Cronbach's alpha and interitem correlations were used to test the reliability of the scale.

Findings

The results revealed four factors accounted for 61,5486 % of the total variance. In a forced two factors solution, the results accounted for 48,623 % of the variance in the items. For the two factor solution, there were no cross-loading item, and only one item which is theoretically supposed to load within idealism factor did load within relativism factor with .155 factor loading. Of the remaining 19 items, factor loadings ranged from .442 to .878. Dropping the item 7 (Deciding whether or not to perform an act by balancing the positive consequences of the act against the negative consequences of the act is immoral) from the scale the total variance explained improved to 51.078. Internal consistency reliability measured via Cronbach's Alpha was found .90 for total 19 items, and .92 and .84 for idealism and relativism factors respectively. Table 1 contains factor loadings found in the study.

Table 1.

Factor Loadings from Ethics Position Questionnaire (EPQ), (N= 543)

Items	Idealism	Relativism
1.People should make certain that their actions never intentionally harm another even to a small degree.	,801	,118
2.Risks to another should never be tolerated, irrespective of how small the risks might be.	,812	,152
3.The existence of potential harm to others is always wrong, irrespective of the benefits to be gained.	,811	,117
4.One should never psychologically or physically harm another person.	,846	,134
5.One should not perform an action which might in any way threaten the dignity and welfare of another individual.	,878	,141
6.If an action could harm an innocent other, then it should not be done.	,838	,093
7. Deciding whether or not to perform an act by balancing the positive consequences of the act against the negative consequences of the act is immoral.	,043	,155
8.The dignity and welfare of the people should be the most important concern in any society.	,740	,194
9.It is never necessary to sacrifice the welfare of others.	,519	,191
10.Moral behaviors are actions that closely match ideals of the most "perfect" action.	,543	,296
11.There are no ethical principles that are so important that they should be a part of any code of ethics.	-,031	,454
12.What is ethical varies from one situation and society to another.	,309	,592
13.Moral standards should be seen as being individualistic; what one person considers to be moral may be judged to be immoral by another person.	,169	,711
14.Different types of morality cannot be compared as to "rightness."	,223	,651
15.Questions of what is ethical for everyone can never be resolved since what is moral or immoral is up to the individual.	,039	,740
16.Moral standards are simply personal rules that indicate how a person should behave, and are not be applied in making judgments of others.	,087	,692
17.Ethical considerations in interpersonal relations are so	,245	,612

complex that individuals should be allowed to formulate their own individual codes.		
18.Rigidly codifying an ethical position that prevents certain types of actions could stand in the way of better human relations and adjustment.	,164	,619
19.No rule concerning lying can be formulated; whether a lie is permissible or not permissible totally depends upon the situation.	,128	,545
20.Whether a lie is judged to be moral or immoral depends upon the circumstances surrounding the action.	,126	,556
% of variance	27,832	20,791
Total variance explained	27,832	48,623

Discussion and Conclusion

This study provides evidence of reliability and validity for measures of the Ethics Position Questionnaire (EPQ). The use of this scale would enable educators and social scientists to examine or contrast ethical positions of individuals within different setting. Our overall findings report a satisfactory reliability and validity of the Turkish version of the EPQ. Off the total 20 items, the factor loadings of 19 were found acceptable. For further studies, we strongly recommend to reexamine the item seven (Deciding whether or not to perform an act by balancing the positive consequences of the act against the negative consequences of the act is immoral) in terms of its content validity whether it should be included within idealism factor together with deontological statements. Our finding with respect to this item replicated some previous studies (Tansey et.al., 1994).